KADER

Orgaan voor functionarissen van het Humanistisch Verbond

2e JAARGANG - MEI-JUNI 1959 NR. 3

INHOUD

DE GEMEENSCHAP
Het werk van de gemeenschappen II 53
Sprekers gevraagd 56
Tijd en Taak 56
Een proef met een bandrecorder 57
Humanistische vorming 57
Tussen wal en schip 58

GEESTELIJKE VERZORGING
Activiteiten van het Verbond op het terrein van de geestelijke verzorging 59
Geestelijke verzorging van de raadsman 63
Als de sterfdag komt 65
Het ziekenbezoek 67
Verworven inzicht bij het werk in de arbeiderskampen 68
Uit de belevenissen van een raadsman: Ridders te voet 71
Nieuws uit en om de arbeiderskampen 72
Het kind of de persoon 73

DE STEMVORK
Sprekersconferentie 75
De verborgen verleiders III 75
Varia ex cathedra: Haec diës quam fecit humanitum 78

KADER

ORGAAN VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND
INHOUDENDE

I DE GEMEENSCHAP

RUBRIEK VOOR DE GEMEENSCHAPSFUNCTIONARISSEN
REDACTIE: W. COENDERS, BRINKGREVERWEG 111, DEVENTER, TELEFOON 06700—5452

II GEESTELIJKE VERZORGING

RUBRIEK VOOR DE GEESTELIJKE RAADSLIEDEN EN HUN MEDEWERKERS
REDACTIE: MEVR. D. HEROMA-MEILINK, PLESMANSINGEL 6, AMSTELVEEN, TEL. 02964—4322

III DE STEMVORK

RUBRIEK VOOR DE SPREKERS
REDACTIE: W. C. KOPPENBERG, MINERVALAAN 66 I, AMSTERDAM-Z., TELEFOON 020—718531

ADMINISTRATIE: OUDEGRACHT 152, UTRECHT, TELEFOON 030—10163

De Gemeenschap

RUBRIEK VOOR DE GEMEENSCHAPSFUNCTIONARISSEN

HET WERK VAN DE GEMEENSCHAPPEN II

In het eerste artikeltje bespraken we als aanloop tot het werk voor en met de leden, de noodzaak om de leden te leren kennen. Voor deze kennismaking werden enige adviezen gegeven, terwijl vooral de nadruk werd gelegd op de volstrekte noodzaak, dat een bestuur — wil het werkelijk besturen — zijn leden althans enigszins kent.
We zouden nu toe zijn aan een bespreking van het eigenlijke werk, ware het niet, dat we het vorige artikeltje afsloten met een onderscheiding van de leden in zij, die op enige wijze meedoen en zij, die practisch nooit iets van zich laten zien of horen.
De aanloop tot het eigenlijke werk wordt vrij lang, maar we zullen nu toch eerst aandacht besteden aan het verschijnsel van

de papieren leden, *)

de leden dus, die weinig of in 't geheel niet „meedoen".
Met alle bezwaren van elke schematisering kan toch ook hier een indeling de behandeling vergemakkelijken.
Deze indeling b.v.:

A. Leden, geneigd om aan het gemeenschapswerk mee te doen, maar die door bepaalde beletselen daar niet toe komen, zoals:

A. 1. Onbekendheid (of liever: de angst voor het onbekende; bezwaren in de trant van: „Ik ken er niemand", „Wat doen ze daar", „Wat verwachten ze wel niet van mij".)

A. 2. Geen passende gemeenschapsactiviteit. (Bezwaren als: lezingen te moeilijk — of te simpel, liever niet op zondagochtend — of waarom nooit op zondagochtend; te weinig gelegenheid voor discussie — of te veel gedebatteer.)

A. 3. Persoonlijke omstandigheden. (Geen oppas voor de kinderen; plaats van samenkomst te ver b.v. voor slecht ter been zijnde bejaarden.)

B. Leden, bij wie elke neiging om mee te doen, ontbreekt. Naar de mate van hun gehecht-zijn aan het Verbond, zijn zij te onderscheiden in:

B. 1. De leden met grote belangstelling voor het Verbond en zijn werk. (Vaste lezers b.v., van „Mens en Wereld" en andere Verbondsperiodieken).

B. 2. De leden, met weinig of geen belangstelling, voor wie het lidmaat-

*) Dit is een bewerking van een reeds in „De Gemeenschap", nr. 1 van 15 september 1956 verschenen beschouwing.

schap niettemin geen loos gebaar is, omdat zij beseffen daarmee allerlei werk te steunen, waarvan zij — ook al nemen zij er zelf niet aan deel — de noodzaak en betekenis inzien.

B. 3. De leden, voor wie het lidmaatschap nauwelijks meer enige wezenlijke betekenis heeft.

Al is deze indeling zeker niet uitputtend en evenmin de enig mogelijke, zij is bruikbaar genoeg als uitgangspunt voor activiteiten, die het verschijnsel van de papieren leden tot de kleinst mogelijke proporties terugbrengen.

Wat te doen?

Voor categorie A. 1. kan een enkel persoonlijk bezoek van bestuurslid of wijkhoofd al voldoende zijn om de angst voor het onbekende weg te nemen. Wanneer dan nog een afspraak kan worden gemaakt om gezamenlijk naar de volgende bijeenkomst te gaan, is daarmee dikwijls het aantal actief meelevende leden met één vermeerderd.

Zo gemakkelijk ligt dat niet voor categorie A. 2, tenzij de bezwaren tegen het gemeenschapswerk op misverstanden berusten, die met weinig moeite zullen zijn weg te nemen. Zijn de bezwaren gefundeerd, dan zal men pogingen kunnen doen om tot meer verscheidenheid in het werk te komen, maar men kan moeilijk bij voorbaat het welslagen daarvan toezeggen. Hoe het ook zij: de bij het lid levende bezwaren (en de bereidheid om er wat aan te doen) kunnen eerst aan de orde komen, wanneer zij bekend zijn geworden en dat is in het algemeen slechts mogelijk door persoonlijk bezoek.

De persoonlijke omstandigheden van categorie A. 3. behoeven in veel gevallen geen onoverkomelijke beletselen te zijn. Dikwijls is het mogelijk „oppas" te organiseren of een medelid-autobezitter bereid te vinden de gehandicapte naar de bijeenkomsten mee te nemen. Maar ook hier zijn pas oplossingen mogelijk na persoonlijk bezoek.

Het is wel duidelijk: werkelijke kennis van zaken en effectieve maatregelen zijn eerst mogelijk na *persoonlijk bezoek en nog eens persoonlijk bezoek.*

(Het is overigens niet ongepast om op te merken dat de indeling, die hieraan vooraf ging, slechts is te maken als men de leden kent en dat zal in de meeste gevallen niet veel anders kunnen dan door persoonlijk bezoek.)

Ook voor categorie B. kan een persoonlijk bezoek buitengewoon waardevol zijn. Het zal door de categorieën B. 1 en B. 2 meestal hogelijk worden gewaardeerd en het kan voor de leden uit B. 3 toch wel zoveel betekenis hebben, dat zij daardoor tot B. 2 mogen worden gerekend. Dat is geen onbelangrijke winst, ook al omdat daardoor lid en bezoekers het veel moeilijker gesprek wordt bespaard, dat na eventueel bedanken gevoerd zou moeten worden.

Nog een enkele opmerking over het uitgangspunt n.l. de wens om het verschijnsel van de papieren leden tot de kleinst mogelijke proporties terug te brengen.

Hoe nobel dit streven ook mag zijn, geheel zonder gevaren is het niet. De bestuurder, die met het ideaal: „Alle werk met alle leden" voor ogen, het eens pittig zal zeggen, loopt namelijk het risico, dat hij de leden uit

categorie B. 1 of B. 2 een dergelijk zwaar schuldgevoel, althans besef van te-kort-schieten bezorgt, dat zij vanaf dat moment nog slechts uitkijken naar een geschikte aanleiding om het opdringerig Verbond te verlaten. Dit risico is slechts te accepteren, wanneer men het standpunt zou willen innemen: Liever geen lid, dan een papieren lid. Wie durft dat voor zijn rekening te nemen?

Ook papieren leden zijn volwaardige leden

Het lijkt geen overbodige weelde dit nog eens uitdrukkelijk te zeggen en niet alleen uit de harde noodzaak het „papieren lid"-verschijnsel te moeten accepteren. Het getuigt van meer werkelijkheidsbesef en het biedt meer perspectief, wanneer men volledig en zonder bittere gevoelens aanvaardt, dat van een vrij groot aantal leden nu eenmaal geen actief meedoen mag worden verlangd. En van volledig aanvaarden is slechts sprake als men de vraag van al-of-niet meedoen ter beantwoording aan het lid overlaat. Daarmee is niet gezegd, dat men het lid niet op gepaste momenten tot activiteit kan opwekken. Het betekent wel, dat de motieven van het lid uitsluitend te zijner beoordeling staan.
Als hij zijn aquarium, zijn postduiven of wat dan ook op zondagochtend belangrijker acht, dan welke Verbondsbijeenkomst ook, is dat tenslotte zijn zaak. Dit brengt mee, dat men bij het „activeren" van dat lid enige beperking in acht moet nemen, ook om te voorkomen, dat het lid zich in permanente staat van vervolging gaat voelen.
Van meer inzicht getuigt het een enkele maal te laten blijken, dat zijn morele en financiële steun op prijs wordt gesteld.
Ook bij het werven van nieuwe leden is het trouwens van belang, dat standpunt in het oog te houden.
Maar al te dikwijls treden geestverwanten niet toe op grond van het motief, dat zij geen tijd voor het Verbond hebben. Al zal dit motief soms meer gezocht dan waarheidsgetrouw zijn, dit neemt niet weg, dat in veel gevallen lieden te goeder trouw, maar op verkeerde veronderstellingen buiten het Verbond blijven.
Overigens: wie zal zeggen, dat een lid, die bijeenkomst noch vergadering bezoekt, toch niet op een bepaald moment voor een zekere taak — hoe gering ook — of in een bepaalde situatie, van bijzondere betekenis kan zijn. Of een dergelijke kans benut wordt, hangt weer af van de kennis van zaken en van personen bij het gemeenschapsbestuur.
De mate, waarin de leden aan het gemeenschapswerk deelnemen, moet tenslotte niet worden bepaald door de hardnekkigheid, waarmee een onwillig lid tot meedoen wordt geprest, maar door de aantrekkelijkheid van het werk zelf.
Daarover zou een volgende keer iets te zeggen zijn.

SPREKERS GEVRAAGD!

Het behoeft gemeenschapsfunctionarissen eigenlijk niet gezegd te worden, dat er nog steeds een groot tekort aan sprekers in het Verbond bestaat. Klachten uit vele gemeenschappen — in het bijzonder in de ver van het Westen gelegen plaatsen — over moeilijkheden tot het „engageren" van sprekers zijn telken jare weer legio.
De enige remedie is uiteraard *meer* sprekers en vooral sprekers woonachtig in de *„provincie"*, waardoor de af te leggen afstand voor een spreekbeurt kleiner is en daardoor de bezwaren aan sprekers zijde geringer worden.
Nu zullen velen er niet in geloven dat er nog behoorlijke sprekers te vinden zouden zijn, doch daarover wordt bij de centrale leiding van het Verbond toch anders gedacht. Dit geldt temeer, omdat de sprekers voor ons Verbond zeker niet over een grote gespecialiseerde kennis behoeven te beschikken. Het moeten in de eerste plaats mensen zijn, die kunnen putten uit een behoorlijke levenservaring en in staat zijn tot het overbrengen van eigen gedachten en ervaringen over levensproblemen op hun toehoorders in de vorm van een eenvoudige doch pakkende bezinningstoespraak, of wel een verantwoorde propagandaspeech.
En nu geloven wij, dat er van deze mensen nog genoeg in de rijen van het Verbond te vinden zijn. Maar hoe komen we er aan? Daarom deze oproep aan al ons kader om hetzij zichzelf beschikbaar te stellen, hetzij anderen naar voren te brengen.
Al diegenen, die op deze wijze aan ons C.B. worden opgegeven, zullen een uitnodiging ontvangen voor de jaarlijkse sprekersconferentie, die op 13 september in het Erasmushuis te Utrecht zal plaatsvinden. Onze organisatie-secretaris zal het onderwerp inleiden „Wat vinden de gemeenschappen van onze sprekers?" en de discussie hierover zal ook voor a.s. sprekers een goede kennismaking kunnen zijn met de eisen, waaraan spreker en speech moeten voldoen om voor ons Verbond geschikt te zijn. Wij zien dan ook met belangstelling opgaven tegemoet van hen, die zichzelf in staat achten of door anderen daartoe geschikt worden geacht om een bezinnings en/of propagandatoespraak te houden. Gaarne bericht aan het Centraal Bureau. Wij hopen voor deze zeer belangrijke taak niet tevergeefs te hebben gevraagd.

W. C. K.

TIJD EN TAAK

20—25 juli:	*Zomerschool „Socrates" te Amersfoort. Onderwerp: „Kernproblemen van het humanisme".*
13 september:	*Sprekersconferentie in Utrecht.*
3— 4 oktober:	*Topkaderconferentie.*
24 oktober:	*Gewestelijke besturenvergaderingen.*
15 november:	*Landdag „Socrates".*
30—31 januari:	*Topkaderconferentie.*
20 februari:	*Gewestelijke besturenvergaderingen.*

EEN PROEF MET DE BANDRECORDER

Misschien herinnert u zich nog het artikeltje in Kader Nr. 5 van november/december 1958 onder de titel „De bandrecorder als weldoener". Als u het nog eens wilt nalezen, het staat op blz. 110. Daarin werd geschetst, hoe een wijkgemeente van de Hervormde kerk in den Haag dit nuttige instrument gebruikte om leden van de gemeente, die de diensten niet konden bijwonen, thuis te bezoeken en zo bereikte, dat ze contact onderhielden en het gevoel kregen, er toch bij te horen.
We weten niet, of er al eens een proef in een van onze gemeenschappen mee is genomen. Eerlijk gezegd hebben we er nog niets over gelezen of er van gehoord, maar dat zegt helemaal niets. Hoe het ook zij, nu we ook in Utrecht zo'n apparaat machtig zijn, dat we van de gemeenschap Schiedam op het congres cadeau kregen, willen we het graag zo goed mogelijk gaan gebruiken.
In het D.B. is al overlegd, wat we allemaal op de band zouden kunnen opnemen. We denken daarbij aan een „model" bezinningsbijeenkomst, aan een discussie voor een werkgroep, aan de weergave van een belangrijke conferentie, kortom de mogelijkheden zijn natuurlijk legio. Maar al dit werk, hoe belangrijk misschien ook voor de toekomstige geschiedschrijver van het Verbond, kan alleen maar voldoende nut afwerpen, als de gemeenschappen er wat mee kunnen doen. Iedereen zal begrijpen, dat het over het algemeen te omslachtig wordt, om ook een apparaat voor weergave in de gemeenschappen mee te brengen. De meest eenvoudige methode zou zijn, dat we zo langzamerhand een soort bibliotheek van banden samenstellen, de gemeenschappen er van in kennis stellen wat er op dit gebied bestaat, waarbij sommigen misschien nog een korte schriftelijke toelichting nodig hebben, en deze bandjes dan aan de gemeenschappen toezenden. Natuurlijk in bruikleen, want we kunnen er van elk onderwerp, voorlopig althans maar 1 laten maken.
Maar dit schone plan kan alleen worden verwezenlijkt, als de gemeenschappen zelf over een recorder beschikken om af te draaien, d.w.z. als er een lid is, die zo'n ding bezit en het af en toe eens wil meebrengen. Schrikt u niet, er zijn veel meer mensen, die zich die weelde permitteren, dan u wel denkt. Daar moet u dus in de komende maanden eens naar informeren en het ons laten weten. Maar verwacht u niet, dat het C.B. dan ook al een hoeveelheid banden te kust en te keur heeft. We hebben alleen nog maar het plan, en dat moet langzamerhand verwezenlijkt worden.

HUMANISTISCHE VORMING

In de documentatiemap zit onder codenummer 602 een rapport over bovenstaand onderwerp. Voor wie het nog of niet meer weet, het gaat om de behandeling van vragen der levensbeschouwing met jongeren, teneinde deze te helpen bij het zoeken naar een verantwoorde levenshouding. In verschillende gemeenschappen wordt hieraan iets gedaan of men heeft plannen in deze richting. Aan de leiders van deze cursussen worden nogal zware eisen gesteld en daarom heeft het H.B. het gewenst geacht, dat deze leiders door dit college worden erkend. We hebben zo

de indruk, dat daarmee wel eens de hand wordt gelicht en dat lijkt ons beslist onjuist. Mogen we daarom met enige klem verzoeken, om waar men met een cursusleider werkt, die door het H.B. niet is erkend, alsnog een verzoek daartoe in te dienen?
Het lijkt het D.B. nuttig, om in de naaste toekomst eens met deze mensen bij elkaar te komen, en voor deze bijeenkomst ook hen uit te nodigen, die volgens de gemeenschappen geschikt zijn om dit werk over enige tijd aan te pakken. Daarom willen we graag van de gemeenschapssecretariaten horen, wie of deze mensen zijn, en wat hun adres is, zodat we ze t.z.t. kunnen uitnodigen.

TUSSEN WAL EN SCHIP

Hoe vreemd het ook klinkt, we raken nog al eens wat leden kwijt door verhuizing. Niet naar een ander land, maar binnen de toch niet zo ruime kring van onze gemeenschappen. Natuurlijk zijn er altijd leden, die vergeten hun adreswijziging door te geven en als het dan mensen betreft, die niet actief aan het gemeenschapsleven deelnamen, kan het soms een hele tijd duren, voor hun verdwijning kan worden geconstateerd. Maar zelfs als het gaat zoals het moet gaan, met mutatieformulieren en bericht aan de nieuwe woonplaats, kan het voorkomen dat ze door slordigheid verloren gaan. Iedereen vindt het prettig dat in zijn nieuwe gemeenschap aan hem of haar aandacht besteed wordt, vooral als men in zijn vorige plaats met belangstelling aan de activiteiten heeft deelgenomen. Maar ja, u weet hoe dat gaat. Men krijgt bericht dat lid A. zich heeft gevestigd en als het bestuur erg zijn best doet, en men beschikt over een blaadje, wordt dat nieuwe lid welkom geheten en de wens uitgesproken, dat hij of zij het naar zijn zin zal hebben. En heel misschien is men wijkhoofden rijk en dan wordt het al iets makkelijker. Maar de ideale toestand of eigenlijk een dringende noodzaak zou zijn, om zo'n nieuweling een persoonlijk briefje te schrijven en er door een bestuurslid eens een praatje te laten maken. Dat wordt zeer gewaardeerd. Het bewijs daarvan hebben we nog pas onder ogen gekregen, toen een secretaris van een gemeenschap, waar men deze werkwijze volgde, ons een paar brieven ter lezing toezond, waarin enkele van deze verhuisde leden hun erkentelijkheid over de ontvangst uitspraken. Ze waren er buitengewoon door verrast, vooral ook omdat in hun vorige gemeenschap aan een persoonlijk contact nooit iets werd gedaan. Juist deze verbazing bewijst, dat nog al te veel leden, die naar een andere gemeenschap vertrekken tussen wal en schip raken en daardoor voor het Verbond verloren dreigen te gaan.

T. P.

U bent natuurlijk al lid van de Humanistische Luisterking? Maar is uw vrouw, uw buurman, uw collega het ook al?

Geestelijke Verzorging

RUBRIEK VOOR DE GEESTELIJKE RAADSLIEDEN
EN HUN MEDEWERKERS

ACTIVITEITEN VAN HET VERBOND OP HET TERREIN VAN DE GEESTELIJKE VERZORGING

Dezer dagen verscheen een overzicht over de werkzaamheden van de landelijke Commissie Praktisch Humanisme van het Verbond over de jaren 1957 en 1958. In de loop van 1958 werd de naam van deze Commissie veranderd in Centrale Commissie Geestelijke Verzorging. Het secretariaat berust vanaf 1 januari 1958 bij de heer L. Esmeyer (Rapenburg 51, Leiden), het voorzitterschap wordt waargenomen door Dr J. P. van Praag.

Overziet men dit overzicht van de werkzaamheden van een twee jaren, dan wordt men getroffen door de omvang welke al deze activiteiten tezamen zijn gaan innemen, en eveneens door het feit dat telkens op een nieuw terrein de aandacht van het Verbond voor vraagstukken van geestelijke verzorging wordt getrokken. Zo werd in deze verslagperiode veel tijd besteed aan de voorbereiding van bemoeienis met buitenkerkelijke *gerepatrieerden*. Van overheidswege bleek het, ondanks de energieke actie die van de zijde van het Verbond werd gevoerd, nog niet mogelijk medewerking voor de opbouw van een eigen apparaat hiertoe te verkrijgen. (Begin 1959 werden toch een aantal contacten gelegd met personen in diverse contractpensions, nadat deze hadden medegedeeld hierop prijs te stellen).

Op het terrein van *Bijzondere Jeugdzorg* werd het vraagstuk van de geestelijke verzorging in tehuizen en inrichtingen onder het oog gezien. Als geestelijk raadsvrouw voor dit werk werd aangesteld mevrouw J. Dijken-Drop te Arnhem.

De belangrijkste terreinen bleven in deze jaren de arbeiderskampen, de gedetineerden, het ziekenbezoek en de plaatselijke geestelijke raadslieden.

Arbeiderskampen.

Het werk in deze kampen werd in deze verslagperiode opnieuw aanmerkelijk uitgebreid. In 1957 kwamen de kampen in het verband van het Deltaplan erbij en eveneens een bepaald soort oogstkampen, waarin tot 1957 geen geestelijke verzorging werd gegeven. Een dertigtal kampen stonden in 1957 gedurende het gehele jaar of een deel daarvan onder verzorging.

In 1958 werden door de gestegen werkloosheid de bestaande kampen veel zwaarder bevolkt en kwamen er ook diverse nieuwe kampen bij, terwijl de bevolking vaak bestond uit jonge ongehuwde arbeiders. Er werd door dit alles nog al wat van de raadslieden gevergd.

Daarnaast werden twee nieuwe gebieden ontsloten, n.l. dat van de z.g.n.

buitenkampse arbeiders bij het Deltaplan (arbeiders op zandzuigers, in woonarken, aannemersbarakken e.d.) en de kampen in de IJsselmeerpolders. De toelating tot deze laatste kampen heeft een zeer lange voorgeschiedenis, reeds in 1955 vonden hierover de eerste besprekingen plaats! De kampen ressorteren onder het Ministerie van Waterstaat en na jarenlang contact werd tenslotte in 1958 door de toenmalige minister Algera toestemming verleend. De praktische uitvoering van dit principebesluit is nog in wording.
De herstelwerkzaamheden van de ramp van 1953 en de daarop volgende herverkaveling zijn thans zo ver gevorderd, dat tegen het einde van 1958 de laatste kampen in dit verband zijn opgeheven. Die zijn dus nu van het programma verdwenen.
C. H. Schonk, geassisteerd door raadsman P. van der Vliet, had nog steeds de leiding van dit werk; een korps van 26 vrijwillige raadsleden stond hen einde 1958 daarin bij.
In deze verslagperiode werden regelmatig regionale raadsliedenconferenties gehouden.

Gedetineerden.

Het aantal verzoeken van gedetineerden om contact met de humanistische geestelijke verzorging toont een duidelijk stijgende lijn.
In 1955 bedroeg dit 109, in 1956 liep dit op tot 391, in 1957 werd het aantal 550. Dit laatste aantal had betrekking op 416 gedetineerden; in 1958 hadden de raadslieden contact met 678 gedetineerden.
Van een betrekkelijk groot aantal gestichten kwamen ook in deze verslagperiode geen of vrijwel geen verzoeken om contacten met de raadslieden binnen. Hiertoe behoren Huizen van Bewaring in arrondissementen met een groot percentage buitenkerkelijken, waarbij het opmerkelijk is dat er een groot verschil kan bestaan tussen twee Huizen van Bewaring in een zelfde stad: in 1958 vroegen in het éne 18 gedetineerden naar de raadsman, in het andere slechts 1.
Ook al groeit de buitenkerkelijke geestelijke verzorging gestadig, toch is het stellig zó dat nog een grote groep van gedetineerden buiten iedere vorm van geestelijke verzorging blijft. Men kan dit afleiden uit het onderzoek dat in september 1953, toen er nog geen buitenkerkelijke geestelijke verzorging was, werd gehouden. Toen bleken 483 gedetineerden de godsdienstige geestelijke verzorging af te wijzen. Het is onwaarschijnlijk, dat dit aantal intussen zou zijn verminderd (een kleiner onderzoek van enkele jaren later wijst daar niet op); vergelijking met de jaarcijfers van de humanistische raadslieden toont dan aan dat van deze groep op 1 januari 1956 ongeveer 13 % humanistische geestelijke verzorging ontving, op 1 januari 1957 ongeveer 27 %, op 1 januari 1958 ongeveer 32 % en op 1 januari 1959 ongeveer 37 %.
Het aantal vrijwillige geestelijke raadslieden bedroeg tegen eind 1958 42. Eénmaal per week hebben zij met de aan hun zorgen toevertrouwde gedetineerden een persoonlijk gesprek, men kan rekenen dat naar schatting in de verslagperiode ongeveer 15.000 bezoeken werden afgelegd. Daarnaast werden in een 10-tal gestichten regelmatig groepsbijeenkomsten gehouden; er zijn verschillende raadslieden die geregeld 3 à 4 avonden, soms meer, per week in een gesticht doorbrengen.
Het hoofdbestuur richtte in het voorjaar van 1958 een verzoek tot het

Ministerie van Justitie om, gezien deze overbelasting van de vrijwillige krachten, toestemming te krijgen tot het aanstellen van 5 gesubsidieerde full-timers. Hierop is nog geen uitsluitsel gegeven.
Er is een groeiend aantal gezinnen van gedetineerden en eveneens een toenemend aantal ontslagen gedetineerden dat prijs stelt op geestelijke hulp van het Verbond. De in de gestichten werkende raadslieden kunnen deze taak er onmogelijk bij nemen, bovendien is het veelal beter dat de ontslagen gedetineerde niet door de persoon van de raadsman uit het strafgericht voortdurend aan zijn detentie wordt herinnerd. De praktijk heeft daarnaast uitgewezen dat de plaatselijke geestelijke raadslieden op deze taak in het algemeen niet zijn voorbereid. Tegen het einde van de verslagperiode werden op advies van de C.C.G.V. voorbereidende stappen gedaan om te komen tot een speciaal nazorgapparaat.
In december 1958 begon een cursus in benaderingstechniek onder leiding van drs. D. van Wieringen, waaraan 43 raadslieden (waaronder 4 plaatselijke) deelnemen.

Ziekenbezoek.

De landelijke conferentie voor het ziekenbezoek in 1957 telde 35 deelnemers uit 19 gemeenschappen; die in 1958 telde 53 uit 30 gemenschappen. Er is dus een duidelijke groei te constateren ondanks het feit dat het nog altijd moeilijk is op een vlotte wijze toegang te krijgen tot de buitenkerkelijke patiënten. Slechts in 5 gemeenschappen werkt men van de zijde der ziekenhuisdirectie in dier voege mee, dat de administratie de namen verstrekt van alle buitenkerkelijke patiënten. In 6 gemeenschappen krijgt men bericht dat een patiënt de wens te kennen heeft gegeven bezoek vanwege het Verbond te ontvangen, nadat men hem op deze mogelijkheid heeft gewezen. In alle andere gevallen moeten de patiënten het bezoek zelf aanvragen.
In tal van gemeenschappen vonden in de verslagperiode cursussen en werkbesprekingen plaats. Een 6-tal districten werden gevormd, teneinde regionaal een goede uitwisseling van ervaringen, waaraan behoefte werd gevoeld, tot stand te brengen.
De centrale leiding van het ziekenbezoek berustte in deze verslagperiode bij mevrouw A. Treurniet-Wiersma.

Plaatselijke raadslieden.

Aan het einde van de verslagperiode waren 16 raadslieden werkzaam in de gemeenschappen, gewesten en bureaus, en wel in Amsterdam, Apeldoorn, Brunssum, Friesland, 's Gravenhage, Haarlem, Hengelo, Hilversum, Rijswijk, Musselkanaal, Utrecht, Voorburg, Nieuwe Niedorp en Zwolle.
De omvang van de aktiviteiten van de centraal geestelijk raadsman en de plaatselijke en gewestelijke raadslieden neemt voortdurend toe; zoals gezegd zijn er ook telkens nieuwe terreinen waar behoefte aan geestelijke verzorging bestaat. Er is een groot tekort aan medewerkers, zodat van hen die zich beschikbaar stellen zeer veel arbeid wordt gevraagd.
De werkzaamheden der plaatselijke geestelijke raadslieden bestaan vooral uit persoonlijke bemoeienis met cliënten, die voor het merendeel niet-leden zijn. In 1958 bedroeg het aantal contacten per raadsman gemiddeld 15 à 20. Meerdere raadslieden werken mee aan het ziekenbezoek; boven-

dien bezoeken zij bejaarde leden. Nog altijd staan de plaatselijke besturen onwennig tegenover de figuur van de raadsman; bij de eigenlijke vorming van het gemeenschapsleven worden zij weinig betrokken. Ook doen de gemeenschapsbesturen nog weinig om de vorming van plaatselijke commissies voor geestelijke verzorging te bevorderen.
Als centraal geestelijk raadsman was werkzaam de heer D. Th. F. d'Angremond, die het contact met de plaatselijke raadslieden onderhield en daarnaast zelf tientallen contacten met buitenkerkelijke cliënten had.

Algemene landelijke activiteiten.

In 1957 kwam de *Werkgroep Topraadslieden,* waarin fundamentele vraagstukken worden besproken vier maal bijeen.
Een algemene *raadsliedenconferentie* werd gehouden op een weekend in 1957; in 1958 confereerden de raadslieden van de arbeiderskampen een tweetal dagen in juni. Daarbij waren voor het eerst een tiental vrouwen van raadslieden aanwezig; dit weekend droeg sterk bij tot de onderlinge verbondenheid der raadslieden.
De *ziekenbezoekers* hielden in 1957 en 1958 een ééndaagse landelijke bijeenkomst, beide keren in de maand oktober.
Verschillende onderwerpen werden in de C.C.G.V. intensief besproken teneinde daarover het hoofdbestuur te adviseren. Zo werd over het *bedrijfsapostolaat* advies aan het D.B. uitgebracht. Een rapport over *stijlvorming in gezin en gemeenschap* kwam in 1958 in grote trekken gereed; over het onderwerp *huwelijksbemiddeling* werd een nota voor het hoofdbestuur gemaakt, terwijl de commissie het vraagstuk van de oprichting van een bureau voor huwelijksbemiddeling in studie heeft. Een rapport betreffende *binnenlandse migratie* werd in mei 1958 aan het hoofdbestuur aangeboden. Richtlijnen inzake humanistische geestelijke verzorging in inrichtingen voor *Bijzondere Jeugdzorg* werden vastgesteld en als documentatie door het Centraal Bureau uitgegeven.
Talrijke contacten met bevriende instanties werden zoals begrijpelijk onderhouden. In de eerste plaats dient hier te worden genoemd de vereniging *Humanitas,* speciaal de staf van de maatschappelijke werksters en het *Humanistisch Thuisfront.* H. J. J. Lips had zitting in de commissie, maar zag zich door zijn drukke werkzaamheden helaas vaak verhinderd de vergaderingen bij te wonen.
Voor de *Stichting Bureaus voor Levens- en Gezinsmoeilijkheden* had mevrouw D. Heroma-Meilink in de commissie zitting. Als bureau-raadslieden waren werkzaam D. Th. F. d'Angremond en Dr J. C. Brandt Corstius.
Met *dienstweigeraars,* werkzaam in de rijks-psychiatrische inrichting te Woensel werd in de verslagperiode een contact onderhouden dat weinig bevredigend was.
Met buitenkerkelijke a.s. *emigranten* sprak d'Angremond in 1957 en 1958 op de weekends van de Algemene Emigratiecentrale.

GEESTELIJKE VERZORGING VAN DE RAADSMAN

Dit opschrift is misleidend. Zou een raadsman behoefte hebben aan geestelijke verzorging in de gebruikelijke zin van het woord, hij zou goed doen zijn lier aan de wilgen te hangen om daarna naar dit soort hulp om te zien. Toch is het niet misplaatst, als men de woorden een wat ruimere betekenis geeft. Dit artikel is n.l. bedoeld als een afsluiting van de reeks „Hoe moeten wij antwoorden?" (Kader jrg. 1 No 1—5). Daar heb ik het reeds in uitzicht gesteld, toen ik schreef (t.a.p. pag. 38), dat de vraag aan de orde moest komen of de humanistische raadsman geen behoefte heeft aan verzorging van zijn levensovertuiging, die immers de geestelijke achtergrond is van waaruit hij zijn werk verricht. Dit kan nooit betekenen het vastleggen van die overtuiging in scherp bepaalde levensbeschouwelijke uitspraken, die dan bij de hulp, welke hij verleent, gehanteerd zouden moeten worden. Toch, verzorging, wat dan zeggen wil: verdieping en verfrissing van wat voor onze humanistische gezindheid wezenlijk is. Hoe? Het is mijn bedoeling daarover enige losse opmerkingen te maken, uiteraard voortgekomen uit persoonlijke ervaringen, in de hoop andere pennen in beweging te brengen.

Welke zijn de bronnen, waaruit de humanist geestelijk voedsel toevloeit?
De zelfinkeer: het tot zichzelf komen, het gesprek met zichzelf, de overdenking.
Het samen-leven met anderen: in de intieme kring van het gezin, in het verkeer met vrienden en bekenden, in de werkplaats.
De verrijking, die zowel zelfinkeer als samenleven is, door studie, lectuur, kunstbeschouwing en gezonde ontspanning.
Al deze aspecten vragen aandacht en tijd, àlle. Hier ligt voor de geestelijke raadsman, maar niet voor hem alleen, een grote moeilijkheid n.l. de evenwichtige verdeling van die aandacht en die tijd. De werkplaats, concreter de dagelijkse arbeid eist vrijwel alle aandacht, tijd en zorg op. De agenda is overvol. De achterstallige correspondentie stapelt zich op. Veel plannen worden nooit uitgevoerd. Om maar te zwijgen van al het andere, waar niets van terecht komt. De raadsman, die zich geheel aan zijn werk geeft — eerste maar niet enige voorwaarde om het goed te doen — leeft in doorlopende tijdnood. Zij kunnen immers niet wachten, de mensen, die hem nodig hebben. Hij staat dus altijd klaar, ook als andere even belangrijke zaken in het gedrang komen. Tijd om tot bezinning te komen of om andere, voor een harmonische verzorging van zichzelf en dus voor zijn werk en zijn omgeving nodige, betrekkingen te onderhouden, ontbreekt.

Ik zou nu de stelling willen verdedigen, dat, wie alleen de belangen van het werk, dus van de mensen, die op zijn hulp zijn aangewezen, gelden laat, de tijd, gegeven aan zelfinkeer, aan het verkeren met anderen, hetzij rechtstreeks, hetzij langs de omweg van het boek, het kunstwerk of anderzins, goed besteed is. Ik weet natuurlijk, dat deze àndere mogelijkheden van echt menselijk leven een eigen betekenis hebben en dat ik ze schromelijk te kort doe door ze alleen als middel tot een ander doel te beschouwen, maar dat blijft nu buiten beschouwing.
De raadsman, die meent zich te moeten onderwerpen aan de tyrannie

van agenda en horloge, zal, indien hij desondanks tijd vindt om zijn werkwijze critisch te bezien, ontdekken, dat daar een ernstig gevaar voor de kwaliteit van zijn arbeid in schuilt. In „Hoe moeten wij antwoorden?" heb ik er herhaaldelijk op gewezen, dat het welslagen van ons werk staat of valt met de mogelijkheid spanningsvrij een geesteshouding te verwezenlijken èn te handhaven van rust, geduld, toewijding en altijd open aandacht. Bij elk nieuw geval (men vergeve mij dit woord) dient hij weer fris aan te treden en steeds moet hij op zijn hoede zijn tegen de vervlakkende, ja dodende werking van de routine, die zo licht tot sleur wordt. Routine maakt, dat wij sneller werken. Ja, maar daar schuilt nu juist de verleiding in, die wij, het koste wat het wil, de baas moeten blijven. Deze geesteshouding vraagt verzorging. Geen tijd? Dat mag nooit een motief zijn om die achterwege te laten. Wij zouden dan zelf de oorzaak ervan zijn, dat het op de duur niet meer lukt. Dus:

1. Er ga geen dag voorbij zonder dat wij de gelegenheid vinden een poos met onszelf alleen te zijn; zonder de ogenblikken, waarin wij trachten afstand te nemen tot het werk, dat ons wacht, ons los te maken van zorgen en moeilijkheden. Hoe wij dit doen, dat zal voor ieder van ons wel verschillend zijn. Wij mensen hebben verschillende behoeften en uiteenlopende mogelijkheden.
Lectuur, die te denken geeft, maar dan meer denken dan lezen?
Muziek maken of er naar luisteren, muziek, die bevrijdt en verruimt?
Meditatie, in gedachten stilstaan bij de mens, die wij zouden willen zijn of bij een woord, dat ons getroffen heeft?
Een wandeling buiten, waar wij open gaan voor de heilzame werking van de stilte?
Of domweg niets doen en tot rust komen in een innerlijke stilte, waarin verlangen naar een sterk en goed leven opkomt en werkzaam wordt?
De greep, die hier gedaan is, diene slechts ter illustratie van wat ik bedoel, niet als een opsomming, waaruit gekozen moet worden. Het kan ook nog anders. Hoofdzaak is, dat wij het geestelijk bad, dat dit voor ons zijn kan, niet overslaan. Het is even nodig en heilzaam voor ons innerlijk als de dagelijkse douche of ander geplas met water voor ons lichaam is.
2. Deel in het gezinsleven met volle aandacht. („Toe vader, luister nu eens wèrkelijk naar mij", hoe vaak heb ik het een van mijn kinderen horen zeggen?). Ook dit doorbreekt de gang van het ons geheel opeisende werk, ook dit schept afstand. En..... voor de raadsman is zijn gezin een oefenschool. De moeilijkheden daar vragen óók verzorging. En wie is hier de eerst aangewezene om die te geven? Toch zeker de man (vrouw) zelf.
3. En dan de ontspannig, uiteraard naar persoonlijke behoefte en voorkeur. Ontspanning, geen afleiding. Die riekt te veel naar verdoving en vlucht uit de werkelijkheid.
Veel van het bovenstaande geldt voor ieder, die in zijn werk opgaat, zeker niet alleen voor de raadsman. Wel is het voor hem door de aard van zijn werk van bijzondere betekenis. Bij dit derde punt wil ik nu nog enige opmerkingen plaatsen, die uitsluitend voor ons, geestelijke raadslieden bestemd zijn. Ik glijd over de veel besproken wenselijkheid van stelselmatige scholing voor het in functie treden heen, omdat die met het

thema, dat ons nu bezighoudt slechts in een ververwijderd verband staat. Dan blijven twee andere wenselijkheden:
a. Periodieke landelijke bijeenkomsten, waarop een terzake dienend onderwerp wordt ingeleid en uitvoerig besproken. Enige voorbeelden: „Humanistische geestelijke verzorging in het licht van de opvattingen van....." Hier kunnen verschillende namen ingevuld worden. Alleen, voorop moet staan, dat het niet gaat om de techniek van ons werk, maar allereerst om de geestelijke achtergronden en om de eigen houding van de raadsman. „Humanistische en godsdienstige geestelijke verzorging, punten van overeenkomst en van verschil", waarbij o.a. de vraag aan de orde zou komen of de godsdienstige verzorging elementen bevat, die bij ons ontbreken, uiteraard slechts voorzover dit ook door onszelf als een gemis wordt gevoeld.
De waarde van zulke bijeenkomsten ligt niet alleen in de betekenis van het onderwerp voor de aanwezigen, maar ook in de gelegenheid tot persoonlijk contact. Ik denk hierbij aan de gesprekken, waarin de geestdrift van de een zich meedeelt aan de ander en die, waarin de moeilijkheden ondervonden bij ons werk doorgepraat worden, aan de mogelijkheid nader kennis te maken met wie men slechts bij name of uit de verte kende en aan het profiteren van elkaars ervaringen. Er moet dan ook gezorgd worden, dat er naast de inleiding en de discussies voldoende ruimte gelaten wordt voor deze ontmoetingen. Men kan zo een esprit de corps, een besef van een typische vorm van solidariteit bevorderen, die zowel de personen als hun werk ten goede komt.
b. Dat zulke samenkomsten plaatselijk of regionaal en dan liefst met een der functionarissen, zodat het contact met het centraal apparaat onderhouden wordt, ook nuttig en inspirerend kunnen zijn behoeft geen betoog. Daar zouden — ik schrijf het met enige aarzeling neer, omdat ik naast de voordelen ook de moeilijkheden zie, welke zich voor kunnen doen — „gevallen" kunnen worden besproken, uiteraard anoniem.
Tot zover en nu is het woord aan de collega's. Critiek en aanvullingen a.u.b.

P. G. R.

ALS DE STERFDAG KOMT

Ik heb de beschouwingen onder dit opschrift in de vorige aflevering verschenen gelezen. Met belangstelling, tot op zekere hoogte met instemming, maar ten slotte was ik niet voldaan. Volop aandacht voor de moeilijkheden van de achterblijvenden, veel te weinig voor de noden van de stervende. Niets dan een niet bijster geslaagde poging woorden over een àndere onsterfelijkheid te vinden, welke die door priester of predikant tot geloofsgenoten gericht, zouden moeten vervangen.
Ik heb n.l. niet veel vertrouwen in zulk een middel (en nu scheer ik deze overdenking en de priesterlijke troostwoorden over een kam) om het iemand mogelijk te maken waardig of in vrede te sterven. Dat hebben de feiten mij geleerd. Het is n.l. niet waar, dat voor hen, die geen hoop hebben, zoals sommige christenen het meewaardig zeggen, het levenseinde per se een verschrikking moet zijn. Evenmin is het omgekeerde juist. In de bezettingsjaren b.v. is het wel heel duidelijk gebleken, dat

andere factoren de doorslag geven: geestkracht, het vaste vertrouwen een goede zaak te hebben gediend, het besef van de eigen menselijke waardigheid. En bij hen, die onder andere omstandigheden sterven het gevoel van dankbaarheid om de goede dingen, die het leven hun gebracht heeft, het milde oordeel over het leed, dat hun is aangedaan. En niemand van ons weet, hoe het hem of haar zelf zal vergaan. Wie zichzelf de vraag stelt: „hoe zal ik sterven?", zal, als hij in alle ernst antwoordt, dit beamen, aan welk soort onsterfelijkheid hij ook geloven of niet geloven mag.

Een humanistische geestelijke raadsman kan helpen, als hij in de nood van de ander iets van zichzelf terugvindt. De zorgen, angsten en smarten van die ander mogen hem niet vreemd zijn. Indien dit de enige mogelijkheid was, dan zou hulp aan een sterfbed slechts verleend kunnen worden door hem, die zelf in een situatie geweest was, waarin het einde onvermijdelijk en dichtbij scheen en die door een onvoorspelbare wending in het lot aan de dood was ontkomen, d.w.z. door nagenoeg niemand.

Moet ik hiermee eindigen? Als iemand, die ons na staat in moeite en pijn het einde nadert, wie zegt dan: „ik kan hier niets aan doen" en laat het daar bij?

Een geestverwante vertelde mij, hoe zij regelmatig op bezoek ging bij een oude vrouw. De bezoeken en gesprekken brachten wat vreugde in een vereenzaamd leven: geestelijke verzorging. Zij verhuisde naar een andere stad, de bezoeken konden niet doorgezet worden, tot zij een brief kreeg van een ander, waarin stond, dat de vrouw stervende was en naar haar gevraagd had. Natuurlijk ging zij dadelijk naar haar toe, met angst in het hart: „wat moet ik haar straks zeggen, de troost van de dominee kàn ik haar niet geven en die zou niet baten ook". Toen zij de ziekenkamer binnenkwam, ontspande zich het gelaat van de stervende. „En," zo vertelde zij mij, „de spanning van kan ik dit wel?" viel van mij af. Ik heb bij haar gezeten, niet alleen maar geduldig wachtend, totdat het voorbij zijn zou, maar er helemaal bij, af en toe een enkel woord, haar hand in de mijne. Zij is, hoewel de dood voor haar het einde betekende, in vrede heengegaan.

Martin Buber schrijft in een korte overdenking „Bücher und Menschen", over zijn liefde voor boeken, de vreugde, die zij hem bereid hebben en wat hij uit hen heeft geleerd. Ook over zijn verkeer met mensen, hoe hij dit op prijs heeft gesteld, ondanks de vele teleurstellingen, die in deze omgang zijn deel werden. Toch gaat zijn hart meer uit naar mensen dan naar boeken. Sterven, zegt hij, zal ik zonder boeken maar, aldus zijn hoop, met een mensenhand in de mijne.

Geen leer(boek), maar een warm meelevend mens, dat is het, wat wij nodig hebben in de critiekste ogenblikken van ons leven.

Is dit het antwoord op de vraag, die nog al eens gesteld wordt: „Wat kan een humanist nu zeggen, als hij tegenover de onuitwijkbare realiteit van de dood staat?" of op de verzuchting, die sommigen onder ons slaken: „Ik vind het zo moeilijk nog iets te zeggen tot iemand, die sterven gaat"? Is het niet wat al te mager? Neen, mits men het bovenstaande goed verstaat. Het is geen recept voor een bezoek aan een sterfbed. Geestelijke verzorging begint veel vroeger en opent dan de mogelijkheid ook in het laatste ogenblik iets te zijn voor de betrokkene.

D. H. Prins.

HET ZIEKENBEZOEK

Deze winter is een begin gemaakt met werkbesprekingen in de verschillende districten. In Groningen, Leeuwarden, Deventer en Utrecht zijn we één of meer keer bij elkaar geweest. In zo'n kleinere kring kunnen de praktische moeilijkheden of ervaringen veel beter besproken worden.
Meestal werden ook gemeenschappen in dat gewest uitgenodigd, waar nog geen georganiseerd ziekenbezoek plaats vond, maar waar toch wegen gezocht werden om ook iets te doen. Wij gaan in deze richting dus verder. Gemeenschappen, die over dit werk meer willen weten, een cursus zouden willen hebben om mensen voor dit werk enigszins te scholen, geven dit maar door aan het Centraal Bureau te Utrecht.
In de sanatoria kunnen we ook nog zeer moeilijk de wegen vinden om iets te kunnen doen voor geestverwanten en buitenkerkelijke patiënten, die hier soms zeer lang moeten kuren. Het „ontdekken" van zieken voor wie we iets zouden kunnen doen, blijft dus onze voortdurende taak. Wij vragen hiervoor alle hulp van gemeenschapsbestuurders, geestverwanten die in ziekenhuizen, sanatoria werken, verder artsen en verpleegsters, wijkzusters enz. om ons zulke patiënten door te geven. Ook onze eigen leden weten dikwijls niet dat ze in de meeste ziekenhuizen buiten het gewone bezoekuur onze ziekenbezoeker(ster) bij hun bed kunnen vragen. En dit is vooral belangrijk indien men verpleegd wordt in een inrichting buiten de eigen woonplaats.
De plaatselijke commissie Praktisch Humanisme in Amsterdam heeft daarom bij het begin van het jaar aan ieder lid een invulkaart gestuurd met begeleidend schrijven, waarin men vroeg deze kaart zuinig te bewaren en in te sturen indien men zelf, een huisgenoot of geestverwant opgenomen moest worden in een inrichting of tehuis. Misschien ook iets voor andere gemeenschappen? Een voorbeeld kunt U krijgen bij het secretariaat te Amsterdam, Haarlemmerweg 607 III.
Het probleem — Hoe aan geld te komen voor ons praktisch werk? — heeft Hengelo als volgt opgelost:
Alle leden worden op hun verjaardag bezocht door een aantal dames, dat zich daarvoor beschikbaar stelde.
De bezoekster heeft dan een (speciaal daarvoor ontworpen) kaartje bij zich, waarop het lid gefeliciteerd wordt en een busje, waarin de jarige het aantal jaren dat hij of zij telt, in centen kan deponeren.
Dikwijls wordt er meer gegeven, ook wel eens minder, er is één lid, dat ieder jaar 250 wordt (een tweede Methusalem dus), en ook één die inplaats van centen, dubbeltjes per jaar geeft.
Uit deze kas, die door één der dames beheerd wordt, worden bloemen of fruit gekocht voor bijzondere gebeurtenissen onder de leden, zoals bruiloften, diverse jubilea en bij ziekte zowel thuis als in het ziekenhuis.
De ziekenbezoeker neemt dus niets mee.
Bij overlijden worden meestal de bloemen uit de gemeenschapskas betaald.
Dit Vriendschapsfondsje functioneert al jaren tot grote tevredenheid. Bovendien wordt het onderling contact op deze manier ook verstevigd.

A. Treurniet-Wiersma.

VERWORVEN INZICHT BIJ HET WERK IN DE ARBEIDERSKAMPEN IV

Psst!

Een raadsman komt de kantine van een kamp binnen. Hij heeft nog maar nauwelijks de deur achter zich gesloten of hij hoort dat iemand uit een groepje mannen roept: Psst! Hij ziet er een arm bij in de hoogte gaan en het psst is kennelijk voor hem bedoeld. Een ogenblik aarzelt de raadsman; zal hij gehoor geven aan een dergelijke roep, of zal hij er niet op reageren en doen alsof 't niet voor hem bedoeld kan zijn?
Hier zit de raadsman onmiddellijk in de praktijk voor 't probleem van de *acceptatie.*

In een negatief gerichte groep op een kamer in een kamp (alles is een rotzooitje in de wereld, alle mensen zijn slecht) brengt de raadsman Jan van Zutphen in 't gesprek. De kranten hadden in die dagen juist zijn overlijden bericht. De hoofdman van de groep heeft maar één commentaar: — Ook zo'n kapitalist. Die is rijk geworden van de t.b.c.! — Wat zal de raadsman doen? Hem afstraffen voor de gemene aantijging..., of wat anders?
Weer zit de raadsman voor het probleem van de acceptatie.

Een raadsman heeft in de oorlog heel wat meegemaakt. Er zijn familieleden van hem weggevoerd en nooit teruggekomen. Nog niet zo lang na de oorlog komt hij in een kamer met allemaal oud-SS-ers. Ze hadden mekaar opgezocht. Wat moet de raadsman?
Weer zit hij voor 't probleem van de acceptatie.

Wat moet de raadsman? Het psst, die aantijging tegen Jan van Zutphen, de oud-SS-ers accepteren? We hebben er op verscheidene regionale raadsliedenconferenties over gesproken. En het antwoord op de vraag werd steeds een volmondig ja. Maar we zijn ook tot de ontdekking gekomen dat het soms moeilijk is dat ja volledig te realiseren. Daarvoor is inzicht nodig, inzicht in de mens, dus voor wat de raadsman betreft ook inzicht in zichzelf, èn inzicht in de menselijke situatie, die ook 's raadsmans eigen situatie is. Dit inzicht moet verworven worden, een verworvenheid zijn in die zin, dat het een deel van 's raadsmans persoonlijkheid geworden is en ook in diens gevoelsleven is geïntegreerd. Als het dàt is, dan is de acceptatie van het psst, van de man die Jan van Zutphen beledigt, van de oud-SS-er, geen probleem meer, maar een vanzelfsprekendheid. Dan voelt de raadsman geen weerstand meer in zich opkomen en weet hij de ander te aanvaarden zoals hij op het moment van de ontmoeting is.

Waarom die aanvaarding?

Om drie redenen op z'n minst. Omdat verworven inzicht van de raadsman is, dat de ander op het moment van de ontmoeting is zoals hij is en op dat moment niet anders kàn zijn. Omdat de ander mede-mens is in de

volle zin van het woord en, mèt de raadsman, in dezelfde dikwijls moeilijke menselijke positie staat. En omdat de raadsman, als raadsman, de ander helpen wil en verworven inzicht is, dat men alleen goed helpen kan, als men de ander volledig accepteert zoals hij (op dat moment) is.

Dat vereist nadere uitwerking. Beginnen we met het eerstgenoemde: de mens is (op een bepaald moment) zoals hij is. Elk mens is op elk moment van zijn leven het product van een reeks van factoren. Van zijn aanleg. Van het milieu waarin hij is opgegroeid en verkeert. Dus van zijn verleden en heden. Van de mensen die hem mede hebben gevormd of misvormd. Van zichzelf en zijn eigen ingrijpen in zijn leven. Van de gebeurtenissen en omstandigheden die hem hebben beïnvloed. Zo is elk mens op elk moment van zijn leven een gewordenheid. En hij kan op een bepaald moment van zijn leven geen ander zijn dan die hij is, dan die hij geworden is als vrucht — rijpe of onrijpe, zoete of wrange vrucht — van al die factoren, die hem hebben doen worden wat hij is, zijn meerdere of mindere eigen ingrijpen in zijn leven incluis. Daarvan zal de raadsman diep doordrongen moeten zijn, wil er bij hem geen weerstand ontstaan tegen de man die hem in een volle kantine met psst aanroept, die Jan van Zutphen beledigt, die bij de SS is geweest. Hij zal hem accepteren zoals hij is, als dat raadsel mens, dat op dat moment niet anders kan dan psst roepen, beledigen, SS-er geweest zijn.
En om een nog diepergaande reden zal de raadsman de ander accepteren. Omdat die ander mede-mens is in de volle zin van het woord en in dezelfde menselijke situatie staat als de raadsman zelf. De raadsman is diep doordrongen van het Tat tuam asi, het Ik ben Gij. Wij zijn allen mensen, van dezelfde soort, met in beginsel dezelfde mogelijkheden en dezelfde tekorten. Wij staan samen in dezelfde, dikwijls moeilijke menselijke positie. Aan ons beiden wordt de eis gesteld, dat we mens zullen zijn en het menselijke in ons zullen ontplooien. Wij kunnen en zullen beiden daarin tekortschieten, struikelen, vallen en hopelijk weer opstaan. Jij bent geen ander dan ik. Wij staan samen in de strijd. Jij met jouw aanleg, verleden en omstandigheden. Ik met de mijne. En jouw aanleg, verleden en omstandigheden hadden de mijne kunnen zijn en de mijne de jouwe. Daarom accepteer ik jou zoals je op dit moment bent: mens in jóuw situatie. Bij jouw situatie behoort momenteel nog, dat je psst roept, iemands nagedachtenis schendt, SS-er bent geweest.
En om nog een derde reden accepteert de raadsman, als raadsman, de ander zoals hij (op dit moment) is. Omdat hij de ander helpen wil en men alleen goed helpen kan, als men de ander volledig accepteert. De eerder genoemde motieven voor de acceptatie wortelen rechtstreeks in de levensovertuiging, in de kijk van de raadsman op mens en wereld, op 's mensen plaats en taak. Hier gaat het om de functie die de acceptatie bij de hulpverlening vervult, al is ook het gewicht dat men aan deze functie toekent weer in de levensovertuiging gefundeerd. Hulpverlening vereist acceptatie. Zij vereist namelijk een goede relatie tussen raadsman en cliënt of raadsman en groep. En zonder acceptatie is geen goede relatie mogelijk. De raadsman die veroordelend of afwijzend staat tegenover de cliënt of diens gedragingen, kan geen werkelijke relatie opbouwen, of hij verbreekt hem als hij reeds bestond. De cliënt heeft behoefte aan begrip voor hemzelf en zijn situatie. Dan eerst kan hij zich in ver-

trouwen uitspreken en is hij bereid zich open te stellen. Dan eerst kan hij een aanvang maken met het geestelijk proces dat hem tot zelfherziening en zelfrealisatie voert. Want het is met de menselijke geest zoals we het eens in een vergelijking vonden uitgedrukt: De menselijke geest is als een parachute, hij werkt alleen als hij open is. Als de cliënt ook maar de geringste toon van veroordeling bij de raadsman ontmoet, dan reageert hij als een kruidje-roer-mij-niet op een lichte aanraking. Hij sluit zich dicht, hij toont zijn binnenste niet meer, hij laat alleen nog zijn uiterlijk masker zien. Hij verstart en de raadsman ontneemt hem de kans om, met zijn hulp, in zichzelf te schouwen en met zichzelf en de wereld in het reine te komen. Daarom is de acceptatie ook methodisch noodzakelijk, en zij heeft des te groter kracht naarmate zij minder methodiek en meer overtuigde, geïntegreerde houding van de raadsman is. Zelfs kan de raadsman methodische fouten maken, als de cliënt uit houding en gezindheid van de raadsman voelt, dat deze hem in wezen accepteert.

Dit is de theorie. De praktijk is, dat de raadsman zich met psst moet kunnen laten aanroepen zonder dat gevoelens van weerstand in hem opkomen of zich laten gelden; dat hij de schending van de nagedachtenis van een groot mens accepteert en niet bezorgd is om de geschondene maar om de schender; dat hij in de SS-er de mens ziet, die het in zijn situatie niet klaar heeft kunnen spelen met de eisen der menselijkheid.

Betekent deze volledige acceptatie van de ander zoals hij is, nu ook dat wij accepteren dat hij *blijft* zoals hij is? Die vraag is bij de aandachtige lezer misschien al lang opgekomen. Op z'n minst, zo kan ik mij voorstellen, is bij de lezer een vaag gevoel van onbevredigdheid ontstaan. Een gevoel van: Maar daarmee zijn we er toch nog niet. Nee, daarmee zijn we er ook niet. De raadsman wil niet dat de man hem met psst *blijft* aanroepen. Niet omdat de raadsman zich daardoor gekrenkt voelt. Daar is hij bovenuit. 't Hangt trouwens erg af van de vraag waarom de man psst riep. Als het tot zijn normenstelsel behoort, tot zijn levenssfeer en hij niet beter weet, dan mag hij psst blijven roepen. Maar als hij het deed om zich groot voor te doen tegenover zijn kameraden of om opzettelijk onbeschoft te zijn, dan mag hij dat niet blijven doen. Omdat het dan een uiting van geestelijke onrijpheid is en hij daar, naar de mate van zijn mogelijkheden, bovenuit „behoort" te komen. Daarbij wil de raadsman hem helpen. De raadsman wil ook niet, dat die andere man zo negatief en gefrusteerd tegenover mens en wereld *blijft* staan, dat hij in Jan van Zutphen het menselijke niet herkent of niet wil herkennen. Hij „behoort" zich aan zijn negativisme en zijn frustratie te ontworstelen. Daarbij wil de raadsman hem helpen. De raadsman wil ook niet dat de oud-SS-er in zijn hart SS-er *blijft*. En hij wil hem helpen het leven, de wereld, de mensen, zichzelf, anders te leren zien.
Hij wil hem helpen. Maar hij kàn hem alleen goed helpen als hij hem ten volle accepteert zoals hij, op dit moment van zijn leven, is en (nog) niet anders kan zijn.

C. H. Schonk

UIT DE BELEVENISSEN VAN EEN RAADSMAN

Ridders te voet. —

In zijn film Citylights ontdekt Chaplin als schooier op een groot plein een bloemenmeisje. Ze is blind en daardoor afgestemd op het gehoor dat haar waarschuwt wanneer dure sleeën stoppen langs het trottoir, zodat ze haar koopwaar kan aanbieden zodra het portier wordt geopend.
Dit gebeurt met zo'n bevalligheid dat de schooier tweeërlei ervaring opdoet: verlangen naar ridderlijkheid tegenover 't meisje, èn het weten dat een vagebond geen grand seigneur is voor succesvol en beschermend(!) optreden. Chaplin schept echter de illusie. Aan de buitenzijde stapt hij voorzichtig in een leegstaande wagen en opent dan aan de kant van het meisje omslachtig het portier.
Zij vermoedt in hem een der weldoeners, en met alle égards speelt de schooier zijn rol....

Met alle égards speelden wij onze rol ten huize van onze meest zuidelijk wonende raadsman op de morgen dat hij middels hoog bezoek de mededeling ontving dat hij was benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau.
Immers, niet alleen het feit dat wij zijn gasten waren, maar ook het feit dat wij onze gloednieuwe ridder huiselijk tutoyeerden, bezorgde ons een bijzondere positie, waarbij zich iets van de glans der onderscheiding aan ons meedeelde, wat we minzaam accepteerden terwijl we denkbeeldige pluisjes van onze pantalon, en de erewijn uit de kristallen glazen tipten — Och ja —, dachten we mild, — onderscheidingen zijn òns niet vreemd....—

De grote bekoring van de illusie ligt voornamelijk in haar begrensdheid. Stelt U zich o n s voor, 's ridders vazallen, na 't kampbezoek op de avond van 't feest. Niet met een ongerepte pantalon waarop zelfs pluisjes niet voorkwamen. Maar met een half verzopen hoeveelheid textiel om de koude benen die bibberden over de doorweekte bodem langsheen bulldozers en kranen, stalen kabels en ondefinieerbaar materiaal van het Deltawerk aan de Noordzeekust, dat in het aardedonker onze terugkeer naar het Leven bedreigde. In vliegende storm en kletterende regen laveerden we bij het licht van een zaklantaarntje door 't blote duingebied op zoek naar de samenleving.
De entrée van een hotel waarin we voor de nacht bescherming vroegen ontving de sporen van onze gore landverhuizersfiguren: vieze plasjes op de keurige loper. De eigenaar sprak spaarzame taal, keek peinzend naar de vloer en voerde ons tenslotte met een mengsel van geforceerde gastvrijheid en intense minachting naar een kamer voor de getolereerde nachtrust.
... ...
W ij stapten die dag in de dure slee aan de trottoirkant, en werden er aan de straatzijde als vagebonden uitgekeild....

d'See-Uyl.

NIEUWS UIT EN OM DE ARBEIDERSKAMPEN

Als nieuws werkelijk nieuws wil zijn, dan moet het iets spectaculairs bevatten, zeggen de mensen van de pers. Wel, dan hebben we ditmaal nieuws: Sedert 30 april hebben we een ridder onder onze raadslieden voor de arbeiderskampen. Op die dag werd namelijk raadsman J. de Vries uit Hulst tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau geslagen. We wensen hem ook van deze plaats van harte geluk met de onderscheiding. Het doodgewone nieuws over de bezetting der kampen is intussen deze keer ook nogal ingrijpend. In het Deltagebied moest een hele reorganisatie worden toegepast. In het nieuwe voorjaarsseizoen kwamen er namelijk drie punten voor de verzorging van buitenkampse arbeiders bij, te weten in het Haringvliet bij Hellevoetsluis, in het Veersegat bij Vrouwepolder op Walcheren en op het dijkhoofd bij Kamperland op Noord Beveland. Uit het Volkerak bij Bruinisse trokken daarentegen de buitenkampse arbeiders zich terug. Hun werk is daar voorlopig gedaan. Door deze veranderingen werden de raadslieden Hack en Smid, die op nonactief stonden, opnieuw ingeschakeld. Raadsman Hack nam kamp Zelkepolder op Schouwen-Duiveland en raadsman Smid nam het kamp Het grote Weergors bij Hellevoetsluis van raadsman v. d. Vliet over. Raadsman v. d. Vliet besteedt nu al zijn tijd aan het bezoeken van de moeilijk bereikbare arbeiders op de zandzuigers en andere werktuigen op het water en op de ver in zee uitstekende dijkhoofden. Avond aan avond zwalkt hij op een boot over de wateren van het Deltagebied.

Vroeger dan in andere jaren moesten verder de raadslieden voor de oogstkampen uit hun winterslaap worden gewekt. Het mooie voorjaarsweer gaf spoedig veel werk in de landbouw, waardoor reeds in de eerste helft van mei vijf oogstkampen werden geopend namelijk te Slootdorp in de Wieringermeer, te Middenbeemster in de Beemster, te Lijnden en Nieuw Vennep in de Haarlemmermeer en te Hendrik Ido Ambacht bij Dordrecht, waarvan de arbeiders werken in de Sliedrechtsepolder. Het kamp Slootdorp wordt als vanouds door raadsman Peetoom verzorgd. Kamp Middenbeemster wordt voorlopig door raadsman Wolthuis bezocht, als vervanger van raadsman Geerts, die kort na de opening van het kamp met vacantie ging. Raadsman Brakel verzorgt weer zijn kamp in Nieuw Vennep en raadsman Schermer, die juist op tijd van Vlissingen naar Den Haag was verhuisd (wat is er toch een goed samenspel tussen de raadslieden voor de arbeiderskampen) gaat naar het kamp Lijnden. Tenslotte wordt Hendrik Ido Ambacht, waar we ook niet eerder een kamp hadden, door raadsman Dekker verzorgd.

In de Peel werd verder raadsman Doets, die het om gezondheidsredenen wat kalmer aan moest doen, voor tijdelijk door raadsman Wassenaar in kamp Sevenum vervangen. Kamp Griendtsveen werd voorlopig gesloten door de afname van het aantal A.W.-arbeiders, waarvan er weer velen werk in de landbouw vonden. Raadsman J. v. d. Berg, die tijdelijk twee kampen verzorgde, kon zich daardoor weer tot één kamp beperken. Om organisatorische redenen verwisselde hij kamp Sluis 12 met raadsman v. d. Wulp voor kamp America.

Toen al deze reorganisaties hun beslag hadden gekregen slaakte Uw „Hoofd van Dienst" een zucht van verlichting. Eén raadsman is maar tot ridder geslagen, maar allen hebben ze zich ridderlijk gedragen.

HET KIND OF DE PERSOON

In het Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk van 5 februari 1959 is de lezing opgenomen die prof dr. H. Ruyggers op 28 november 1958 heeft gehouden tijdens de algemene vergadering van de Nationale Federatie voor kinderbescherming. Een verkorte weergave daarvan volgt hierbij.

Over ieder mens kunnen steeds twee vragen gesteld worden: Wie is hij? en: Wat is hij?

Wat iemand is wordt bepaald door zijn nationaliteit, beroep, uitwendig voorkomen enz., kortom door trekken, die vrij gemakkelijk in objectieve bewoordingen te vatten zijn.

Moeilijker is de vraag, *wie* iemand is. Wij zoeken dan naar het oorspronkelijke, boeiende, einmalige juist van deze mens. Gewoonlijk berusten wij erin, dat de wie-vraag slechts zeer voorlopig en summier beantwoord wordt. Een dieper antwoord op de wie-vraag geeft alleen de intiemere liefde. Wij waarderen menselijke kwaliteiten, maar onze liefde gaat naar de persoon.

De laatste tientallen jaren plegen wij hoog op te geven van onze personalistische levenshouding, maar onze hedendaagse voorlichtingspraktijken zijn moeilijk in overeenstemming te brengen met het oude hippocratische personalisme in de medische ethiek. Aan het hongerige publiek worden omtrent medemensen niet alleen algemene mededelingen verschaft, maar een nauwkeurige diagnose, vroeger gelegen op het strikt behoede terrein van het beroepsgeheim (denk aan publicaties over laatste uren van Paus).

Het is niet te verwonderen, dat ook het maatschappelijk werk voortdurend de persoon zou kunnen doen vergeten. We hebben het werk wetenschappelijk gefundeerd en ons schema's eigen gemaakt waardoor we het met groter gemak, met routine kunnen doen. Dat is tot op zekere hoogte gerechtvaardigd, maar daarbij zullen we die wie-vraag niet geheel tot de wat-vraag mogen reduceren.

Voor de kinderbescherming luidt de vraag: „waar gaat het nu eigenlijk om, om het kind of om de persoon?"

Wie is dit kind? Daarbij gaat het om een ontluikende vrijheid, met een eigen opdracht. Het eigene van die opdracht houdt in, dat er gefaald kan worden, dat er risico's aan vastzitten, dat er in het spel over en weer met de medemensen gegeven en genomen zal worden. Er is ruimte nodig voor de zelfontplooiing van het kind.

Het risico is, dat het kind later een andere weg kan gaan dan de opvoeders beoogden, zelfs in het leven kan verdwalen en alle beginselen, van waaruit het opgevoed werd, kan verloochenen.

Risico's voor een toch al geriskeerd kind? Op datzelfde moment kent iedere kinderbeschermer de boze verleiding om de bewogenheid om het lot van het kind te laten omslaan tot sentimentele zorg. Het inzicht dat het kind ruimte voor de vrijheid behoeft, verkeert in angstige verwachting, wat er met de vrijheid zal geschieden.

Maar het kind, dat centrum wordt van sentimentele zorg en angstige verwachting, is geen persoon meer. Het wordt als een kostbaar bijou in de bijouterie-doos achter slot beschermd voor boze aanvallen. Deze bijouterie is een constante bedreiging van iedere opvoeding.

Na in dit verband critiek te hebben geleverd op het boekje van prof. v. d. Berg, Dubieuze Liefde, bespreekt prof. Ruygers enkele, wat hij noemt bijouterie-verschijnselen in de kinderbescherming. Hij doet dat aan de hand van twee arresten van een gerechtshof over voorlichtingsrapporten van inspectrices van Raden voor de kinderbescherming, waarin het aan pleegouders verschuldigde respect zou ontbreken.
Geprest door de behoefte aan volledigheid verliest men de personale waardering voor degene over wie gerapporteerd wordt uit het oog. Dan ontstaat een rapport waarvan gezegd kan worden dat het met grote zorgvuldigheid is samengesteld, maar daarbij loopt men de kans dingen te openbaren die niet geweten behoeven te worden en mogen worden.
Deze zorgvuldigheid bereikt juist geen waarheid. Deze is in de omgang met mensen alleen bereikbaar langs eerbied en respect, niet langs laatdunkendheid en ontmaskeringstechnieken.
De achtergrond van de informatie roept naar de mening van prof. Ruygers een aantal ethische vragen op. In een bekend en goed werk van dr G. Hoefnagels, Rapportage in het civiele kinderrecht, in het bijzonder bij de Raden voor de kinderbescherming, wordt de vraag naar de bevoegdheid om te gaan informeren vrij kort afgedaan met de opmerking: „Een goed ambtenaar komt er toch achter: het moet, de rechter moet de achtergrond kennen: die het oordeel vellen gaat, kenne man en zaak."
Moet de rechter echter over *volledige* of over *voldoende* gegevens beschikken?, is een vraag die opdoemt. Volledigheid is eindeloos en voert tot een recherche met röntgenapparaten. Voldoendheid van gegevens wil zeggen een extern maatschappelijk beeld, dat een wijs man toestaat te oordelen, mits zijn wijsheid de rijpheid verworven heeft van het aanvaarden van risico's.
Is de uitspraak „het moet" geldig in iedere conceptie van een rechtsorde? Wel in een conceptie van de staat voor wie de burgers dingen zijn, misdadigers gevaarlijke dingen, bedreigde kinderen kostbare bijou's. Zo'n uitspraak heeft echter geen geldigheid in een conceptie waarbij de rechtsorde steeds in eer tracht dienstbaar te zijn aan een werkelijke personengemeenschap.
Een diepere bezinning op deze vragen lijkt prof. Ruygers geboden.
Aan de hand van enkele voorbeelden wijst de inleider op de gezellige onderonsjes die bijv. tussen maatschappelijke werkers enerzijds en artsen of geestelijken anderzijds tot stand komen opdat maar ieder van de ander over een mens van alles, althans zoveel mogelijk te weten komt. Zonder nadere distincties in acht te nemen wordt de volledigheidseis gesteld en daartegen richt zich de waarschuwing van prof. Ruygers.

De Stemvork

RUBRIEK VOOR DE SPREKERS

SPREKERSCONFERENTIE

Reeds nu maken wij bekend, dat onze sprekersconferentie dit jaar zal worden gehouden op 13 september 1959 in het Erasmushuis te Utrecht. Deze vroegtijdige kennisgeving moge voor al onze sprekers aanleiding zijn om deze datum te reserveren, zodat zij te zijner tijd geen verstek behoeven te laten gaan.
Op deze bijeenkomst zal de organisatie-secretaris het onderwerp „Wat vinden de gemeenschappen van onze sprekers?" inleiden. Het lijkt gewenst te horen, wat de gemeenschappen eigenlijk van onze sprekers verwachten en in hoeverre deze aan die verwachtingen voldoen.
Omdat er nog altijd een ontstellend gebrek bestaat, vooral voor de bezinningsbijeenkomsten, aan mensen die bereid zijn naar de gemeenschappen te gaan, moet de nodige aandacht besteed worden aan de uitbreiding van ons sprekerscorps. Wij verwijzen daarvoor naar de in de rubriek „De Gemeenschap" voorkomende oproep: Sprekers gevraagd.
Wij doen op al onze sprekers een dringend beroep op deze conferentie aanwezig te zijn en niet te menen, dat hetgeen daar behandeld zal worden voor hen reeds „oude kost" is. Zelfs voor de meest „gevorderde" zal een enkele maal bezinning op de primaire eisen aan vorm en inhoud van hun toespraken te stellen, verfrissend kunnen werken. Bovendien zullen zij met hun ervaring zeer wezenlijk aan de meningsvorming kunnen bijdragen.

DE VERBORGEN VERLEIDERS III

Er zijn maar weinig gevallen, waarin de mensen weten wat zij willen, ook al zeggen ze dat ze het weten.
Advertising Age.

Tot slot van mijn bespreking van het boek van Vance Packard vertel ik U nog wat over de diepte-psychologische onderzoekingen op het gebied van de verkoopreclame, waarvoor in dit boek de grootste plaats is ingeruimd. Het is voor ons vooral interessant om daarbij kennis te nemen van het hoofdstuk over de verborgen behoeften van de mens, waarvan er een achttal worden opgesomd. In afwijking van de traditionele reclame, welke zich vooral richt op de rationele overwegingen van de koper, waarbij prijs en doelmatigheid belangrijke factoren zijn, hebben de diepte-psychologen vastgesteld, dat het veelal irrationele elementen zijn, die de koop beheersen.

Uitgaande van de gedachte dat wij als kopers niet weten wat wij willen en bovendien niet de waarheid zullen zeggen over wat wij wezenlijk willen — een en ander wordt met verrassende voorbeelden aangetoond — gaan de diepte-psychologen op zoek naar de „verborgen" motieven. Het is frappant hoe wij daarbij een aantal verlangens tegenkomen, waarop wij ook levensbeschouwelijk een antwoord pogen te vinden.
Laat ik U nu een opsomming geven van de door Vance Packard in zijn boek genoemde „verborgen behoeften" telkens met een illustratief voorbeeld daarvan.

Het verkopen van een gevoel van zekerheid

Ten aanzien van de verkoop van diepvrieskasten moest men vaststellen dat het kopen van zo'n kast economisch gezien weinig logisch was, omdat de kosten van aanschaffing en gebruik schrikbarend hoog waren. Onderzoekers viel het op dat pas na de tweede wereldoorlog de aankoop van diepvrieskasten sterk was toegenomen, toen velen nog werden beheerst door angstgevoelens omtrent de voedselvoorziening. De onderzoekers concludeerden dan ook: „De diepvries geeft vele mensen de verzekering dat er altijd eten in huis is en voldoende eten in huis staat voor hen gelijk met zekerheid, warmte en veiligheid".

Het verkopen van zelfrespect

Bij de verkoop van zeep en wasmiddelen werd geconstateerd, dat de huisvrouwen zo weinig trouw waren aan een bepaald merk. De fout lag volgens de onderzoekers in het feit dat de reclame er van uitging dat de huisvrouw deze artikelen om geen andere reden koopt dan alleen maar om te reinigen. Dit stimuleert de gedachte dat de huisvrouw eigenlijk ongewaardeerd slavenwerk verricht. Nodig was om in de reclame het gevoel van eigenwaarde bij de huisvrouw te versterken.

Het verkopen van tevredenheid met zichzelf

Het beste voorbeeld hiervan is dat in Amerika enkele uitgevers zich uitsluitend toeleggen op het uitgeven van boeken, waarvan de kosten geheel door de schrijvers zelf worden gedragen. Eén dezer uitgevers zegt: „Onze schrijvers moeten èn psychologisch èn financiëel bereid zijn offers te brengen. Andere uitgeversfirma's mogen dan rijkdommen beloven..... het enige dat wij aanbieden, is onsterfelijkheid." Sommige schrijvers zijn er zo tuk op om hun naam in druk te zien verschijnen, dat ze zelfs hun auto verkopen en hypotheek op hun huis nemen om de kosten van het uitgeven van hun boek te kunnen betalen.

Het verkopen van scheppingsdrang

Hierbij verdient vermelding de studie van de zogenaamde „cake-symboliek". De meeste huisvrouwen vinden het bakken van cake één der prettigste werkjes. Volgens de onderzoekers moet hierin een symbool van de scheppingsdrang van de vrouw worden gezien en zij concluderen dat „het bakken van een cake ouder gewoonte niets anders betekent dan

een kindje baren". Daarom moet het de vrouwen niet te gemakkelijk worden gemaakt met de ingrediënten. De reclame, die het heil zoekt in het vereenvoudigen van de bereiding, bijvoorbeeld door geen melk of eieren te behoeven toe te voegen, werkte de verkoop juist tegen.

Het verkopen van lievelingen

De bekende televisiepianist Liberace is door zijn reclame-agenten doelbewust omhangen met de Oedipus-symboliek om hem geliefd te maken bij vrouwen voor wie het moederschap niet meer is weggelegd. Het Britse blad The New Statesman and Nation zegt dan ook ironisch: „Iedere Amerikaanse mama hunkert er naar de vettige, schalkse lokken van Liberace te strelen. Zijn brede, kinderlijk glimlach blijft om zijn lippen hangen, zelfs wanneer hij zingt".

Het verkopen van machtsgevoel

Een motief speciaal voor de autobranche. Meer paardekrachten, meer belangstelling. Om de logische overweging van de nutteloosheid van zoveel kracht te temperen, heet het „extra veiligheidsreserve in netelige verkeerssituaties". Een reclamebureau ontwierp een strategie, welke culmineerde in de woorden „TOTAL POWER" met hoofdletters geschreven.

Het verkopen van verbondenheid met het ouderlijk huis

Bij de uitvoering van een opdracht van een wijnkopersfirma aan hun reclame-adviseurs werd geconstateerd dat wijn meestal geassocieerd werd met familiebijeenkomsten of andere feestelijke gelegenheden. Er was wat heimwee bij naar de goede oude tijd in het ouderlijke huis. Een slagzin voor de verkoopcampagne luidde aldus: „The good old days — the home sweet home wine — the wine that grandma used to make". Binnen een jaar was de omzet met 100 % gestegen.

Het verkopen van onsterfelijkheid

„De gedachte, dat zijn naam voor altijd zal zijn uitgewist, is voor een man ondragelijk", was de conclusie van een onderzoek voor een levensverzekeringsmaatschappij, waarbij de gebruikelijke reclame, die de nadruk op de verzorgde nabestaanden legt, als onjuist werd veroordeeld. Het is de man zelf, die in het middelpunt moet worden gesteld; de „levende persoonlijkheid" van de kostwinner moest altijd door een plaatje worden afgebeeld. Hij moest niet alleen in het gezinsbeeld voorkomen, „maar hij, en hij alleen, is hier de held — een toonbeeld van bescherming, voorzorg, troost en wijze bestiering".

Ruimtegebrek dwingt mij mijn bespreking van dit boek hierbij te laten. Zelfs het weinige dat ik U kon vertellen, zal U doen begrijpen hoe veel meer ik onder Uw aandacht zou hebben willen brengen.
Daarom verwijs ik U gaarne opnieuw naar het boek zelf, waarbij ik naast de nederlandse vertaling, die ik U in mijn eerste artikel reeds noemde, ook nog wijs op de pocketuitgave in de oorspronkelijke taal.

W. C. Koppenberg

VARIA EX CATHEDRA

Haec diës quam fecit humanitum!

> *(Over humanistische „liturgie".)*
> *...een ontwikkeling die via de minuut stilte vóór het binnentreden van de zaal, voert naar een liturgie van gewijd brood, stil brandende kaarsen in flonkerende nissen, en langzaam schrijdende purper-gemijterde bedienaren in goud bestikte mantels...*
>
> *De Libertijn.*

Nee, als u eventjes tijd hebt hè; ga d'r es voor zitten, en stel 't u eens voor...
Denk aan eh... iets zachts of teers, fil d'écose bijvoorbeeld of... de graalmeisjes. Ja, de graal is een goed voorbeeld. Richard Wagner kleedde zich in vrouwekleren om over die zachte zaken muziek te kunnen componeren. En zich vervolgens in te denken: als ik nou Venus was, en ik was bij Parsival, dan zou ik... ta-ra, ta-rà, ta-roem!...

Hoort u me nog? Ja, als Màn boeit u dit week gedoe niet. Een Man in tafzijde aan het spinet... de kluns! Wij zijn rationeel d.w.z. wij zijn veranderd van hu-man in he-man om zo te zeggen. U zou Parsival willen zijn en Venus zien, op de knieën en ga maar dóór. Maar vergis u niet: er dreigt gevaar van de onkerkelijkheid, tenzij...
Juist door al die Mannen die de he-manistische kop opsteken en wier ongewijde geestesblikken gaan grasduinen op het subtiele terrein van stijlvolle sfeer en liturgische verhevenheid. Dat gaat zó maar niet! Wat wacht ons als Mannen met uitgesproken linksheid op het gebied van het verhevene te gaan staan stuntelen met he-manistische schutsengelen, zonder enig begrip voor de zoetgevooisde klanken van het transparante dolcissimo?!

U pakt maar niet zó met wereldse knoken het gewijde habijt uit de schrijn om er de verkreukelde schouders mee te kunnen camoufleren! U zult grondig hebben af te rekenen met de wijze waarop u het lijf vooruit torst — lopen noemt men dat — en het schrijden dienen te onderscheiden van gewichtig dribbelen.

En géén getreiter om een mijter die behoort aan uw linker minderbroeder. Géén gokkerijtjes in de consistorie wie voorop moet lopen. En terwille van de volkomenheid zullen chorus en clerus zich liturgisch mengen in eenheid van klank en taal in zuiver Gregoriaans.

De Varia ex Cathedra van weleer, aangepast aan humanistische zondagmorgenbijeenkomsten in Café Het Anker of Clubhuis De Harmonie, zal zich oplossen in de sferen van de Aria ex Cathedrale waar tussen de Ionische zuilen de klanken zullen ruisen van het lied: Haec diës quam fecit humanitum!: Dit is de dag die het humanisme gemaakt heeft!
En de taak van de spreker is opgeheven en verweven in het geheel van wijdingsvol samenzijn.

Terwille van stijl en bezinning, bezin U, vóór U déze steilte beklimt!

d'See-Uyl.